

КАТЕГОРИАЛНИ И НЕКАТЕГОРИАЛНИ ЗНАЧЕНИЯ НА РОДА, ЧИСЛОТО И ПАДЕЖА ПРИ ЛИЧНИТЕ МЕСТОИМЕННИЯ (РУСКО-БЪЛГАРСКИ ПАРАЛЕЛИ)

Гл. ас. д-р Енчо Тилев

Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“

Резюме. Обект на изследване в настоящата статия са категориите *род*, *число* и *падеж* на личните местоимения в руския и българския език. Добре известно е, че двата езика имат обща генеалогия, което обуславя и наличието на много сходства в граматичния им строй. Докато при глагола като част на речта например се наблюдават значителни разлики, то руските и българските лични местоимения функционират по сходен начин.

Категориалните и некатегориалните значения се разглеждат цялостно в теорията на функционалната граматика на А. В. Бондарко, а в българското езикознание пръв в тази научна парадигма работи Иван Куцаров. В настоящото изследване, което е част от цялостно изследване на категориалността и некатегориалността в езика, акцентът пада върху проявите на некатегориалност, но за целта се представя и част от категориалните значения. Основният метод на работата е съпоставителният.

Ключови думи: род; число; падеж; местоимения; некатегориални значения

Личните местоимения, които са главният прономинален разред в системата на голяма част от естествените езици, са във фокуса на множество дискусии. И те, както други местоименни думи, са възникнали на по-късен етап и според К. В. Бабаев са резултат от трансформацията на по-древни пълнозначни думи (Бабаев 2009, 119). Въпреки че се срещат в най-разпространените световни езици, те не могат да се причислят към езиковите универсалии. Но е безспорно, че във всички езици има показатели за лице – граматични или лексикални, от които впоследствие са се образували или могат да се образуват личните местоимения.

В термина *местоимение* често се влага повече от едно значение. К. Е. Майтинска отбелязва, че в индоевропеистиката и в уралистиката така се наричат само изменяемите думи с показателно значение, а в останалите езикови

семейства – всички лексеми с демонстративна семантика (Majtinskaya 1968, 31). Спорове се водят и по отношение на самото название *лични местоимения*. Традиционно към тях в руски се отнасят лексемите *я, ты, он, она, оно, мы, вы, они*. Приемам възражението на П. Златева, според която чисти местоименни форми са само тези за 3 л. ед. и мн.ч. Те могат да заместват или да посочват лица и предмети, така че „личната“ им употреба е само една от функционалните им разновидности (Zlateva 1987, 47). До това заключение по-рано достигат О. Йесперсен и Е. Бенвенист, които разглеждат като лични единствено местоименията за 1 и 2 л. П. Златева посочва, че формите за 1 и 2 л. обозначават субектите в говорната ситуация и не заместват имената им, което ги отдалечава от местоименията. Поради това тя приема да нарича формите за първите две лица *субектни*, а за 3 л. – *обектни* (Zlateva 1987, 47). Такова обозначение не е погрешно, защото то съответства на ролите на участниците в комуникативния акт. Докато субектните местоимения реферират участниците в комуникацията, обектните насочват към обекта на речта. Този възглед се основава на схващането, застъпвано от К. Е. Майтинска и някои други учени, според които третоличните местоимения са се образували от показателните. С това се обяснява разликата в склонението на формите за 1 и 2 л. и тези за 3 л., а също и функционално-семантичната близост на третоличните местоимения с демонстративите¹⁾. Й. Ньоргор-Сьоренсен посочва, че третоличните прономени са основните анафорични местоимения в руски и те заедно с *этот* имат най-обобщено значение (Nyorger-Syorensen 2002, 35). За отбелязване е, че според К. Илиева основната функция на местоименията за 1 л. е била личната, докато при 2 и 3 л. функцията е била лично-прагматична (Ilieva 1974, 423). С развоя на езика при второличните форми личната функция става примарна, а прагматичната – вторична, докато при третоличните лично-прагматичната се запазва. С това може да се обясни сближаването между местоименията за 1 и 2 л. и функционалното им противопоставяне на третоличните. Коментар на това прави и М. Илиева (Ilieva 2004). При представянето на категориалните и некатегориалните значения при този прономинален разред според изследователката най-голямо внимание заслужава категорията *лице*, а сравнително по-бегло се маркират най-съществените особености при категориите *род, число и падеж*. Тъй като местоименната категория *лице* е предмет на друго самостоятелно изследване, тук се разглеждат единствено категориите *род, число и падеж*.

И в двата изследвани езика родът е присъщ на третоличните местоимения в ед.ч. – рус. *он, она, оно* и бълг. *той, тя, то*. Дадената особеност е валидна за голяма част от индоевропейските езици, а по всяка вероятност и за езици от други семейства. Причините за това могат да се обяснят с поне два факта: първо, функциите на прономените за 1 и 2 л. и за 3 л., както бе посочено по-горе, са различни. С първите две местоимения се посочват участниците в ко-

муникацията, която е непосредствена между говорещ и слушащ и която предполага знание за принадлежността на другия човек към мъжкия или женския пол. Поради това допълнително маркиране на тази сема не е необходимо. По същество тук се проявява и вторият факт, обуславящ липсата на родовост при тези местоимения – действието на закона за езиковата икономия, без който би се стигнало до поредния случай на семантико-граматични излишества. При третоличните сингуларни местоимения различаването на род е релевантно, тъй като обектът на речта най-често е пространствено отдалечен от говорещия и събеседника му. И тук трябва да се приеме, че при местоименията в 3 л. ед.ч. родът е класификационна категория, при която с местоименията за м.р. и ж.р. се обозначават лица по биологичен полов признак, а местоименните форми за трите рода могат да заместват всички неодушевени предмети в зависимост от рода на съществителното, с което се именуват²⁾. Не трябва да се пропуска при това и лингвистичният факт, че „между категориите *лице* и *род*, *лице* и *число* съществуват системни парадигматични и функционални връзки“ (RG 1982, т. I, 642). В глаголните форми лицето и родът се изключват взаимно, което обяснява ситуацията в руски.

Твърдението, че *я* и *ты*, от една страна, и *аз* и *ти*, от друга, не изразяват родово значение, всъщност е вярно само наполовина, и то ако глаголното действие е в сегашно или бъдеще време. В тези два времеви плана темпоралната семантика, експлицирана парадигматично и синтагматично, не е родово маркирана, както в български. В миналото време на руския глагол родът е морфологична категория, срв. *я* *пришел/пришла*, *ты* *понял/поняла*. Докато при българските аористни форми например има изменение по лице, в руски това липсва. Наличието на род се обяснява с разпадането на руската темпорална система и значителното ѝ опростяване, вследствие на което са запазили единствено причастията, а са се загубили сложните времена със спомогателния глагол *быти*. В български, както е известно, много от темпоралните форми се образуват с помощта на т. нар. *л-причастия*, при които родът намира формална експликация.

Родово изразяване се открива също и при местоимението *Вы* (учтива форма) в съчетания с прилагателни, числителни имена или причастия, срв.: *Сегодня Вы будете выступать **первой**; Какой Вы очаровательный!*; *Вы всегда **первым** приходите?*; бълг. *Вие сте много **претенциозна**; Вие сте **твърде прагматичен***, но с причастна форма винаги в мн.ч.: *Вие сте добре **дошли**; Веднъж Вие бяхте **споменали***. Наличието на родова експликация при учтивата форма трябва да се разглежда като компенсаторен механизъм със смисло-различителна насоченост с цел избягването на омонимия. Употребата на сингуларни атрибутивни и предикативни форми е допълнителен сигнализатор за единичността на референта, с което дадените форми се отличават от местоимението *вы*, посочващо множество предмети. Тъй като в устната реч графич-

ният фактор се елиминира и разликата между *вы* и *Вы* изчезва, формалната диференциация остава единственият възможен маркер, срв.: *Вы очень умная* (ед.ч.) и *вы очень умные* (мн.ч.). Известно е, че във всички славянски езици (с изключение на български, руски, беларуски и украински) родови опозиции са се запазили и при местоименията за 3 л. мн.ч. им.п. Извънсловните експликации на рода в миналото време и при учтивата форма, които са прояви на аналитизма, би следвало да се разглеждат като примери за некатегориалност във функционирането на прономиналния род, макар и с доста ограничена проява.

Ст. Димитрова отбелязва, че категорията *число* все по-тясно и все по-сложно се свързва със семантиката на думата, с което се отличава от рода (Dimitrova 1994, 81). С не по-малко значими особености се характеризира числото и при *pronomina personalia*. Още в езикознанието на XIX век се отбелязва, че при този разред противопоставянията не следват съдържателната (структурната и семантичната) рамка на числовите опозиции при съществителните. Приемам широко застъпваното схващане, че числото при личните местоимения не е словоизменителна категория и *мы/ние* не може да се разглежда като множествена форма на *я/аз* (*ние* $\neq$ *аз* + *аз* + *аз* + ...), а *вы/вие* не е форма на *ты/ти* (*вие* $\neq$ *ти* + *ти* + *ти* + ...) ³⁾. Тези множества трябва да се разчитат по следния начин: *ние* = *аз* + *ти*; *аз* + *ти* + *той/тя/то/те*; *аз* + *той/тя/то/те*; *вие* = *ти* + *той/тя/то/те*; *Вие* = *ти* (в учтива форма). Паралелизъм на числовите форми в руски според Ст. Димитрова се открива единствено при третоличните местоимения в ед. и мн.ч., където *они* = много *он/она/оно* (Dimitrova 1994, 79). Това твърдение като че ли е валидно единствено за неодушевените еднородни предмети (напр. *стол* – *стола*, *полка* – *полки*, *поле* – *поля*), като и при тях е важно да се подчертае, че всеки отделен предмет от даденото множество е уникален сам по себе си, но в еднородността им по-малко значимите различия се игнорират и предметите се разглеждат като съвкупност. При одушевените предмети (лица) формулата *они* = много *он* е невалидна и тя по-скоро трябва да се разглежда така: *они* = *он₁* + *он₂* + *он₃* + ..., където *он₁* $\neq$ *он₂* $\neq$ *он₃*. За некатегориални значения при числото на личните местоимения не може да се говори поради твърде специфичното представяне на опозицията при този разред.

Падежът, който е една от категориите с най-сложна съдържателна и структурна организация, реализира категориалните си значения и при *pronomina personalia*. Разбира се, тези значения не са свързани с местоименията като клас думи, а със самата категория *падеж*, поради което те няма да бъдат предмет на специално описание в настоящото изследване (вж. по-подробно Tilev 2017). Като характерна особеност на личните местоимения традиционно се посочва суплетивизмът на формите, като той може да бъде абсолютен или частичен (Dimitrova 1994, 70). Формообразуването при личните местоимения е илюстрация на абсолютния суплетивизъм.

Както е известно, протетичното *н-*, което произхожда от предлозите *кънъ*

и *сънз*, при третоличните форми се вмъква при съчетаването на предлог с местоимение, напр. рус. *с него, у них, для него*, като изключение правят предлозите *вопреки, благодаря, согласно, навстречу*. Това обстоятелство е важно за отбелязване, тъй като в български са се запазили и доразвили форми с протетично *н-* в предложна и безпредложна употреба. В руски *н-* се е превърнало в семантичен и функционален диференциатор на личните от притежателните местоимения, срв. *в него вошла* (лично местоимение) и *в его дом вошла* (притежателно местоимение). От основите на суплетивните форми са образувани и притежателните местоимения – частично (чрез запазване на корена, напр. *я > м-еня > м-ой; ты > т-ебя > т-вой*) или изцяло (личн. мест. *(н)его > прит. мест. его; (н)ее > прит. ее; (н)их > прит. их*). Третоличните притежателни местоимения, както се знае, са несклоняеми. Всъщност суплетивизмът при местоименията е вторично явление, което се проявява значително по-късно, като при пренареждането на прономиналните парадигми са заимствани редица индоевропейски корени (срв. напр. в хинди *मैं* (*main*) и санскрит *अहं* 'аз').

Съществена особеност на българската местоименна система в сравнение с руската е наличието на пълни и кратки прономинални форми при някои разреди (лични, притежателни, възвратно-лично). Разликите между двете форми имат функционално-синтактичен характер и не са проява на семантична дистрибуция. При *pronomina personalia* употребата на пълни и кратки форми в съвременния български е свързана с остатъците от падежно-предложната система, наследена от старобългарски, и в определени случаи е подчинена на предлозите, с които местоименията се съчетават⁴⁾. Известно е също така, че пълните форми са носители на собствено ударение, а кратките са клитики, вследствие на което те образуват една фонетична дума с друга ударена дума. Налице са и още някои значими специфики в употребата, които са свързани с информационната структура на изказа, но подробно няма да се представят.

За отбелязване е, че кратките форми имат способността да удвояват обекта във вин. и дат.п., а също и несъгласуваното определение в посесивни конструкции, напр.: *Този филм отдавна съм го гледал; Какво му стана на Иван?* Тъй като обектно удвояване не се среща в другите славянски езици, се предполага, че явлението е възникнало в български под влияние на езиците от балканския езиков съюз⁵⁾. Р. Ницолова изтъква, че необходимо условие за удвояването на обекта е прякото или непрякото допълнение, което се удвоява, да означава качествено или количествено определен предмет или специфичен предмет, отделен от еднородните предмети в дадена речева ситуация (Nitsolova 2008, 152). Според нормите на книжовния език пълните форми (или съществителните имена) и съответната кратка форма трябва да стоят в един падеж, напр.: *Аз него повече не го видях* (вин.п.); *На нас филмът ни хареса* (дат.п.). Въпре-

ки това в разговорната реч много често се наблюдават случаи на замяна на пълните косвенопадежни местоименни форми с именителни, напр.: *Той му се сипи; Той го е страх*. Тези употреби са много интересни, защото те на практика свидетелстват за неприемливостта на ергативните конструкции в българските диалекти и за „съпротивата“ срещу тях. Чрез изпадането на двойното допълнение говорещият подчинява изказа си на общата тенденция конструкциите в български да са най-вече активни. М. Джонова отбелязва, че това явление не е ново и е фиксирано в лингвистичните изследвания още през 60-те години на XX в. Като възможни обяснения за възникването на тези конструкции тя посочва стремежа към отстраняване на безличността на глаголната форма, преформулиране на мисълта в непосредственото начало на изказа или диалектна обвързаност. Не на последно място, тя спира вниманието си върху информационната структура на изказа (вж. Dzhonova 2004). И. Харалампиев, от друга страна, смята, че причината за това нарушаване на нормата трябва да се търси в модела на удвоеното допълнение при съществителните имена. Тъй изтъква също, че даденото явление се среща само при формата за 1 и 3 л. ед.ч. и 3 л. мн.ч., и то само в началото на изречението (Haralampiev 2005: 715). На този етап е трудно да се прогнозира в каква посока ще еволюира процесът, но е почти несъмнено, че той е още едно свидетелство за анализизирането на българския език.

В резултат на направения анализ могат да се изведат следните заключения.

1. Функционирането на граматичните категории при *pronomina personalia* и в двата езика е твърде специфично и любопитно за наблюдение. То отразява както някои особености, присъщи на отделните езици, така и много сходни явления, които могат да се обяснят с общата генеалогия на българския и руския.

2. Неразривната връзка между категориалните и некатегориалните значения обуславя трайното място на некатегориалността в речта. Наличието на толкова разнообразни и широко застъпени случаи на некатегориалност се дължи преди всичко на особеностите на устната реч, в която експресивността е отличителен белег. В резултат на това възникват и употреби, които логически се противопоставят на фактите от действителността.

3. Категориалните и некатегориалните значения имат безспорно място в езика и речта. Дори нещо повече: те обуславят функционирането на формите и съдействат за превръщането на парадигматиката в синтагматика, на езика в реч. Съществуването само на категориални значения е невъзможно, тъй като чистата категориалност в речта, както отбелязва А. В. Бондарко, се губи. Може убедено да се твърди, че некатегориалните значения в езика са не по-малко релевантни от категориалните. Некатегориалността е скрит (или не толкова скрит) потенциал на езика, който може както свободно да се самоактивира, така и да бъде активиран от говорещата личност. Некатегориалните значения

най-често са семантично, стилистично и прагматично много по-натоварени от категориалните, което предполага разглежданият проблем да бъде предмет на интердисциплинарен анализ, който да разкрие комуникативния потенциал на тези форми.

БЕЛЕЖКИ

1. Б. Б. Ходорковска посочва, че анафоричното местоимение **i-* в индоиранските езици също има значението 'този', поради което се отнася към показателните местоимения (Hodorkovskaya 1996, 84).
2. Срв. специфичното функциониране на граматичния среден род при лексеми, назоваващи деца или младежи, при което половият признак не е релевантен, срв. нем. *das Mädchen, das Fräulein* (ср.р.); бълг. *момче, момиче* (ср.р.). Не са редки и случаите в български, при които местоимението *тя* замества среднородовото съществително *момиче*, напр. *Тя си е много добре, момичето*.
3. На науката са известни и групи езици, в които има връзка между местоименията за ед. и мн.ч. В източните новоиндоарийски езици основите на личните местоимения за мн.ч. се образуват от основите за ед.ч. с помощта на общоименен плурален показател. В западните новоиндоарийски езици опростяването на суплетивните основи се осъществява по-бавно и дори се появява нова прономинална основа, възхождаща към възвратното местоимение (вж. Ruseva 2005).
4. По този въпрос вж. Ilieva 1980, 1985; Nitsolova 1997; 2008, 154 – 155.
5. Тук следва да се отбележи, че удвояване може да се наблюдава и при подлога, но в разговорната реч, напр.: *Вчера телефонът и той се развали*. Това явление не е присъщо единствено на българския език – среща се и в руски, и се обуславя не толкова от граматичния строй на съответния език, колкото от особеностите на разговорната реч. По въпроса за удвояването на подлога вж. напр. Savova 1994, Tisheva 2014.

ЛИТЕРАТУРА

- Бабаев, К. В., 2009. О происхождении личных местоимений в языках мира. *Вопросы языкознания*, **58**(4), 119 – 138.
- Джонова, М., 2004. Конструкции от типа „Аз ми се струва“ в българската разговорна реч. *Проблеми на българската разговорна реч*, кн. 6, 107 – 116.
- Димитрова, Ст., 1994. *Исключения в русском языке*. Columbus: Slavica.
- Златева, П., 1987. За системата от опозиции при личните местоимения. *Съпоставително езикознание*, **12**(5), 47 – 53.

- Илиева, К., 1974. За някои съществени черти на личните местоимения (върху балкански езиков материал). *Български език*, **21**(5), 422 – 424.
- Илиева, К., 1980. За някои позиционни особености на кратките местоименни форми в съвременния български език. *Български език*, **27**(6), 506 – 512.
- Илиева, К., 1985. Бележки върху развоя на личните местоимения в българския език. *Годишник на Софийския университет. Факултет по славянски филологии*, т. 74, кн. 3 за 1980, 258 – 260.
- Илиева, М., 2004. Споделеното аз на говорещия. *Проблеми на българската разговорна реч*, кн. 6, 117 – 126.
- Майтинская, К. Е., 1968. К типологии генетической связи личных и указательных местоимений в языках разных систем. *Вопросы языкознания*, **17**(3), 31 – 40.
- Нёргор-Сёренсен, Й., 2002. Референциальная функция русских местоимений (в сопоставлении с местоимениями некоторых других славянских языков). *Вопросы языкознания*, **51**(2), 35 – 47.
- Ницолова, Р., 1997. Един случай на влияние на фонетичния фактор върху българската граматика. В: Л. Лашкова & И. Ликоманова (ред.). *Общност и многообразие на славянските езици. Сборник в чест на проф. Ив. Леков*. София: Академично славистично дружество, 55 – 58.
- Ницолова, Р., 2008. *Българска граматика. Морфология*. София: Св. Климент Охридски.
- РГ, т. I, 1982. Шведова, Н. Ю. (ред.). *Русская грамматика. Том I*. Москва: Наука.
- Русева, Г., 2005. Към въпроса за развоя на индоарийското лично местоимение *aham* – „аз“. *Съпоставително езикознание*, **30**(2), 55 – 65.
- Савова, Ив., 1994. Субстантивно-прономинални подложни конструкции в разговорната реч. *Проблеми на българската разговорна реч*, кн. 2, 83 – 95.
- Тилев, Е., 2017. Народът срещу падежа – в търсене на (не)категориалността. В: С. Вълчанова, А. Джелюва (ред.). *Поклон пред буквено-то слово. Юбилеен сборник в чест на 70-годишнината на проф. д-р Пеньо Ст. Пенев*. Пловдив: Fast Print Books, 430 – 439.
- Тишева, Й., 2014. *Как говори съвременният българин? Прагматика и устна реч*. София: Фокус.
- Харалампиев, И., 2005. Аз ми се иска – те ги е страх. В: И. Харалампиев (ред.). *Езиковедски приноси в чест на чл.-кор. проф. Михаил Виденов. По случай неговата 65-годишнина*. Велико Търново: Св. св. Кирил и Методий, 711 – 719.
- Ходорковская, Б. Б., 1996. Об анафорическом местоимении в итальянских языках. *Вопросы языкознания*, **45**(6), 84 – 90.

REFERENCES

- Babaev, K. V., 2009. O proiskhozhdenii lichnyh mestoimenij v yazykah mira. *Voprosy jazykoznanija*, **58**(4), 119 – 138.
- Dimitrova, St., 1994. *Isklyucheniya v russkom yazyke*. Columbus: Slavica.
- Dzhonova, M., 2004. Konstruktsii ot tipa „Az mi se struva“ v balgarskata razgovorna rech. *Problemi na balgarskata razgovorna rech*, kn. 6, 107 – 116.
- Haralampiev, I., 2005. Az mi se iska – te gi e strah. In: I. Haralampiev (ed.). *Ezikovedski prinosi v chest na chl.-kor. prof. Mihail Videnov. Po sluchay negovata 65-godishnina*. Veliko Tarnovo: Sv. sv. Kiril i Metodiy, 711 – 719.
- Hodorkovskaya, B. B., 1996. Ob anaforicheskom mestoimenii v italijskih yazykah. *Voprosy jazykoznanija*, **45**(6), 84 – 90.
- Ilieva, K., 1974. Za nyakoi sashtestveni cherti na lichnite mestoimenia (varhu balkanski ezikov material). *Balgarski ezik*, **21**(5), 422 – 424.
- Ilieva, K., 1980. Za nyakoi pozitsionni osobenosti na kratkite mestoimenni formi v savremennia balgarski ezik. *Balgarski ezik*, **27**(6), 506 – 512.
- Ilieva, K., 1985. Belezhki varhu razvoja na lichnite mestoimenia v balgarskia ezik. *Godishnik na Sofijskia universitet. Fakultet po slavyanski filologii*, t. 74, kn. 3 za 1980, 258 – 260.
- Ilieva, M., 2004. Spodelenoto az na govoreshtia. *Problemi na balgarskata razgovorna rech*, kn. 6, 117 – 126.
- Majtinskaya, K. E., 1968. K tipologii geneticheskoy svyazi lichnyh i ukazatel'nyh mestoimenij v yazykah raznyh sistem. *Voprosy jazykoznanija*, **17**(3), 31 – 40.
- Nitsolova, R., 1997. Edin sluchay na vliyanie na fonetichnia faktor varhu balgarskata gramatika. In: L. Lashkova & I. Likomanova (eds.). *Obshtnost i mnogoobrazie na slavyanskite ezitsi. Sbornik v chest na prof. Iv. Lekov*. Sofia: Akademichno slavistichno druzhestvo, 55 – 58.
- Nitsolova, R., 2008. *Balgarska gramatika. Morfologia*. Sofia: Sv. Kliment Ohridski.
- Nyorgor-Syorensen, J., 2002. Referencial'naya funkciya russkih mestoimenij (v sopostavlenii s mestoimeniyami nekotoryh drugih slavyanskikh yazykov). *Voprosy jazykoznanija*, **51**(2), 35 – 47.
- RG, t. I, 1982. Shvedova, N. Yu. (ed.). *Russkaya grammatika. Tom I*. Moskva: Nauka.
- Ruseva, G., 2005. Kam vaprosa za razvoja na indoariyskoto lichno mestoimenie aham – „az“. *Sapostavitelno ezikoznanie*, **30**(2), 55 – 65.
- Savova, Iv., 1994. Substantivno-pronominalni podlozhni konstruktsii v razgovornata rech. *Problemi na balgarskata razgovorna rech*, kn. 2, 83 – 95.

- Tilev, E., 2017. Narodat sreshtu padezha – v tarsene na (ne)kategorialnostta. In: S. Valchanova, A. Dzhelyova (eds.). *Poklon pred bukvenoto slovo. Yubileen sbornik v chest na 70-godishninata na prof. d-r Penyo St. Penev*. Plovdiv: Fast Print Books, 430 – 439.
- Tisheva, Y., 2014. Kak govori savremenniyat balgarin? Pragmatika i ustna rech. Sofia: Fokus.
- Zlateva, P., 1987. Za sistemata ot opozitsii pri lichnite mestoimenia. *Sapostavitelno ezikoznanie*, 12(5), 47 – 53.

CATEGORIAL AND NON-CATEGORIAL MEANINGS OF THE CATEGORIES OF *GENDER, NUMBER* AND CASE OF PERSONAL PRONOUNS (A RUSSIAN-BULGARIAN JUXTAPOSITION)

Abstract. The object of this study are the categories gender, number and case of personal pronouns in Russian and Bulgarian. It is well known that the two languages have a common genealogy, which determines the presence of many similarities in their grammatical structures. While the verb as part of speech, for example, has significant differences, Russian and Bulgarian personal pronouns function in a similar way.

The categorial and non-categorial meanings are considered entirely in the theory of functional grammar of A. V. Bondarko, and in Bulgarian linguistics Ivan Kutsarov was the first to work in this scientific paradigm. In the present study, which is part of a comprehensive study of categoriality and non-categoriality in the language, the emphasis is put on the manifestations of non-categoriality, but for this purpose, part of the categorial meanings is also presented. The main approach is comparative.

Keywords: gender; number; case; pronouns; non-categorial meanings

✉ **Senior Assist. Prof. Dr. Encho Tilev**

Scopus Author ID: 57221782467

Web of Science Researcher ID: AAV-7461-2021

ORCID ID: 0000-0003-4200-2402

University of Plovdiv Paisii Hilendarski

Faculty of Philology

Department of Russian Philology

24, Tsar Asen St.

4000 Plovdiv

E-mail: tilev.encho@gmail.com